4. Amirovna A. Z. THE ROLE OF THEATRICAL PEDAGOGY IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE STUDENT'S PERSONALITY //International scientific review. – 2021. – №. LXXXIII. – С. 54-56.
5. Rajabova S. et al. AKTYORLIK MAKTABIDA RAQS FANI TRANSFORMATSIYASI //Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi. – 2025. – №. 2. – С. 422-428.
6. Rajabova S. S. et al. O ‘ZBEK KINO SAN’ATINING RIVOJLANISH BOSQICHIDA AKTYOR SHAXSINI TARKIB TOPTIRISHGA BO ‘LGAN YONDASHUVLAR //Oriental Art and Culture. – 2024. – Т. 5. – №. 3. – С. 732-737.
7. Rajabova S. AKTYORLIK SAN’ATIDA TRENING MASHQLARI VA UNING AKTYOR FAOLIYATIDA TUTGAN O ‘RNI //Interpretation and researches. – 2024. – Т. 2. – №. 19. – С. 59
8. Utayev A. et al. AKTYORLIK MAHORATI VA UNING O ‘ZIGA XOS TEXNIKALARI //Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi. – 2025. – №. 2. – С. 375-382.
9. Utayev A. THE PLACE OF MAKEUP AND COSTUMES IN PUBLIC CELEBRATIONS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – Т. 4. – №. 12. – С. 80-86.
10. Утаев А. РОЛЬ Сценарного мастерства в анимации //Eurasian Journal of Academic Research. – 2022.

REZYUME. Ushbu maqolada drama janrining tabiati, uning sahnaviy ko‘rinishi va tomoshabinga bevosita ta’sir o‘tkazish mexanizmlari tahlil qilinadi. Drama san’atining asosi bo‘lgan xatti-harakat, sahnaviy haqiqat va «oliy maqsad» tushunchalari orqali tomoshabin ongi va qalbiga ta’sir qilish yo‘llari yoritib berilgan. Maqolada K.S. Stanislavskiy va boshqa yirik teatr arboblarining nazariy qarashlariga tayanilgan holda, dramaning ijtimoiy va badiiy funksiyasi ochib beriladi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется природа драматического жанра, его сценическое воплощение и механизмы непосредственного воздействия на зрителя. Освещаются пути влияния на сознание и чувства аудитории через такие основополагающие понятия драматического искусства, как действие, сценическая правда и «сверхзадача». На основе теоретических взглядов К.С. Станиславского и других крупнейших деятелей театра раскрываются социальные и художественные функции драмы.

SUMMARY. This article analyzes the nature of the dramatic genre, its stage incarnation, and the mechanisms of direct impact on the audience. It explores the ways of influencing the consciousness and emotions of the public through the fundamental concepts of dramatic art, such as action, stage truth, and the "super-objective." Based on the theoretical views of K.S. Stanislavsky and other prominent theater figures, the social and artistic functions of drama are revealed.

QARAQALPAQ ZAMANAGÓY KINO KÓRKEM ÓNERINDE BALALAR USHÍN MILLIY KONTENT JARATÍW MÁSELELERI

Tajadinova Guljaxan – *filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktorı (PhD)*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanch so‘zlar: zamonaviy kino, tarixiy filmlar, milliy kontent, qadriyat, milliy tarbiya, kino tili, tasvir.
Ключевые слова: современное кино, исторические фильмы, национальный контент, ценности, национальное воспитание, язык кино, изображение.
Key words: modern cinema, historical films, national content, values, national upbringing, cinema language, image.

Qaraqalpaq kino kórkem ónerinde zamanagóy kórkem processte tariyxıy filmler dóretiw máselelerine itibar qaratıw zárúrligi bar. Keyingi eki jıl ishinde mámleketimizde tariyxıy filmler jaratıw ushın arnawlı qararlar qabıl etilmekte. Tariyxıy filmler jaratıw

boyınsha húkimet qararları kinodóretiwshiler ushın jańa wazıypalar belgilep berdi. Ózbek kinematografiyasında sońǵı jılları súwretke alınǵan Z.Musaqov "Qorǵasın," J.Ahmedov "Islamxoja," A.Ǵaniev "Elparvar," D.Masaidov "Qoqand samalı," M.Erkinov "Avloniy" sıyaqlı tariyxıy filmleri súwretke alındı. Qaraqalpaq milliy kinosı da usı dástúrlerdi dawam ettiriwi kerek, sebebi kino tarawında ullı shaxslardıń ómiri tiykarında tárbiyalıq áhmieti joqarı filmlerdi jaratpasa, onda milliy kontent jaratıw máselelerinde artta qalıp ketedi.

Tariyxiy filmler jaratıwda dáwirdi qayta tiklew usılları, hújjetli anıqlıq penen kórkem oylap tabıw birlestiriledi.

Dereklerdi tereń úyreniw, kiyimler hám dekoratsiyalardı qayta jaratıw, ótmishti sáwlelendiriwde biografiya hám epikalıq janrlardan paydalanıw tiykarǵı usıllar bolıp esaplanadı. Tariyxıy detallar hám dramalıq bayanlaw arasında teń salmaqlılıqtı tabıw principi áhmiyetli esaplanadı. Tariyxiy filmler jaratıwdıń tiykarǵı usılları -tariyxıy rekonstrukciya bolıp, bunda belgili bir dáwirdiń atmosfera, turmısın, kostyumların, arxitekturasın hám texnologiyasın vizual isenimlilikti támiyinlew ushın puxta qayta jaratıw kerek.

Hújjetli dereklerden paydalanıw zárúrligi de bar. Tariyxıy hújjetler, xronikalar, xatlar hám izertlewler analizin faktologiyalıq bazanı támiyinleytuǵın scenariydi jaratıw ushın qollanıw talap etiledi. Ótken ata-babalarımız haqqında tariyxıy shıǵarmalar jazıw, olardıń xalıq ushın etken xızmetlerin tereń tallap, kórkem filmler jaratıw olardı keleshek áwladqa tanıstırıp baratuǵın óshpes estelik bolıp esaplanadı.

Ullı klassik jazıwshı Ájiniyaz Qosıbay ulınıń 200 jıllıǵı húrmetine Prezident qararı menen jaratılǵan film mine usı talaptıń orınlanǵanına mısal bola aladı. Biraq, klassik shayırımız Ájiniyaz Qosıbay ulınıń ullılıǵın kinoda jáne de ashıp bergende film tásirsheńligi joqarı bolar edi. Aqırı tariyxshı hám ádebiyattanıwshı alımlarımızdıń ilimiy miynetlerine dıqqat awdarsaq Ájiniyaz pútkil bir millettiń milliy maqtanıshı ekenligin dálillep bere alǵanlıǵın kóremiz. Mine kórkem publicistikalıq filmde usı táreplerge itibar berilmey qaladı. Nátiyjede bul ullı shaxs haqqındaǵı tariyxıy filmniń sátsizligine sebep bolǵan.

Qaraqalpaq kino kórkem ónerinde áhmietli máselelerden biri ullılardıń balalıq ómirinen alıp balalar ushın tariyxıy filmler dóretiw kún talabındaǵı wazıypa bolıp turǵanlıǵı belgili. Bunda kinodóretiwshiler itibar beriwi kerek bolǵan tárepleri Ullı babalarımızdıń balalıq ómiri, olarǵa tárbiya bergen ata-anaları, sabaq bergen ustazları haqqında gúrriń etiwshi tariyxıy filmler jaratılsa, keleshekte perzentlerimizdiń tárbiyası ushın salmaqlı úles bolıp qosıladı.

"Ullılar balalıǵı" ataması menen qaraqalpaq xalqınıń dańqlı perzentleriniń ómir jolı ilimiy dárekler tiykarında úyrenilip, ádebiyattanıwshı ilimpazlarımızdıń pikirleri tiykarında kinossenariyler tayarlanıwı kerek. Bunda kino scenariyler qoyılatuǵın talap hám qaǵıydalar tiykarında jazılıwı kerek. "Qaraqalpaqfilm" kinostudiyası tárepinen 2016-2024-jıllar aralıǵında hújjetli tariyxıy filmler kóplep súwretke alınǵan. Usı dáwirde Qaraqalpaq milliy kinosında belgili shaxslardıń kelbeti sáwlelengen filmlerden "Aqsaqal," "Miyweli terek," "Ámiwdárya jaǵası jırshısı," "Ashıq Ayaz," "Qara úyden keń dúnyaǵa," "Xalıqtıń márt perzenti," "Xalıǵına baǵıshlanǵan ómir," "Qálbinde keń dúnya," "Xalıq qádirlegen talant" hújjetli filmlerinde qaraqalpaq xalqınıń dańqlı perzentleriniń ómir jolı sáwlelendiriledi. Tariyxıy hújjetli filmler ullı insanlardıń kelbetin sheberlik penen ashıp bere alǵan. Tariyxıy filmlerde xudojnik ishki kiyim hám lipaslar sheshimi ústinde sheberlik penen isley alǵan. Máselen, "Xalqına baǵıshlanǵan ómir" 2 bólimli hújjetli filmi (2022-j.) Qaraqalpaq xalqınıń ullı perzenti, belgili siyasachı Allayar Dosnazarovtıń ómiri hám jumısı haqqında sóz etiledi. Filmde tariyxıy dáwirler menen lipaslardıń úylesimi bul dáwir haqıyqatlıǵın kórsetip turıptı. Hújjetli kinonıń ózine tánligi haqqında Sergey Borisov: "Hújjetli kinonıń barlıq túrleri, kórinisleri hám janrları hám soǵan sáykes ráwishte haqıyqıy, saxnalastırılmaytuǵın haqıyqatlıq kadrlarınan ibarat bolıp, bul oǵan ayrıqsha isenimlilik dárejesin beredi. Hújjetli kinonıń materialı dáslep kórkem kinodagıday qayta jaratılgan (ekilemshi) reallıqtıń emes, al haqıyqıy turmıslıq (birlemshi) reallıqtıń izi bolıp

tabıladı. Basqasha aytqanda, húJjetli filmniń hár bir ayrıqsha kadrı yamasa birligi haqıyqıy faktografiyalıq turmıslıq haqıyqatlıqtıń úlgisine, húJjetke aylanadı, onda tek ǵana real bar bolǵan obektler, predmetler, reńler, faktorlar hám keńislikler emes, al bul obektler, predmetler, reńler, fakturalar hám keńisliklerdiń ózi avtor tárepinen arnawlı qayta jaratılmaǵan, al ǵárezsiz, ápiwayı, turmıslıq yamasa dáslep kórkem bolmaǵan turmıs penen "jasaydı." Turmıs qanday bolsa, sonday bolıp bizge húJjetli ekrannan qarap turadı hám húJjetli kinoniń tiykarǵı fenomeni áne sonda. [1] Qaraqalpaq milliy kino kórkem ónerinde balalar ushın milliy kontent jaratıw áhmietli másele bolıp qalmaqta. Bul baǵdarda qaraqalpaq kino dóretiwshilerine mektep kerek. Bizge belgili, bul másele sońǵı dáwirde ózbek milliy kinosında jaqsı jolǵa qoyılmaqta. Balalar kontentin rawajlandırıw orayınıń direktorı Jahongir Ahmedov "TIMS Productions" kompaniyasınıń tiykarın salıwshısı, dúnyaǵa belgili Muhtasham yuz yil“ ("Ájayıp júz jıl") serialınıń prodyuseri, "Altın palma" xalıqaralıq sıylıǵınıń iesi Timur Savji menen usı másele boyınsha ushırastı.

Timur Savji tek ǵana Túrkiya emes, al xalıqaralıq kinoindustriyada da óz ornına ie belgili prodyuser esaplanadı. Onıń filmografiyasınan búgingi kúnge shekem 40 tan aslam hár qıylı janr hám baǵdarlardaǵı kinofilmler hám seriallar orın alǵan bolıp, olardıń arasında eń belgilisi Muhtasham yuz yil“ ("Ájayıp júz jıl") serialı bolıp esaplanadı. Bul serial 70 ten aslam mámleketke eksport etilgen. Ol Shigis Aziyadan Batıs Evropaga shekem, Jaqın Shıǵıstan Latın Amerikasına shekem bolgan úlken auditoriyanı qamtıp aldı. Bul bolsa Túrkiya serial sanaatınıń dúnya kóleminde keńnen tán alınıwı boldı hám onda Timur Savjidiń úlesi úlken. 50 den aslam xalıqaralıq tańlawlarda sıylıq alǵan bul serial Túrkiyaǵa turistler aǵımınıń keskin artıwına da xızmet etken. "TIMS Productions" kompaniyasın Balalar kontentin rawajlandırıw orayı tariyxıy filmler jaratıw baǵdarında scenariy avtorları, kiyim xudojnikleri hám dekorator xudojniklerdiń mamanlıǵın arttırıw boyınsha birge islesiwge shaqırdı. Bul baslama tariyxıy filmler jaratılıwı ushın jaqsı mektep bolıp xızmet etedi.

Juwmaq sıpatında sonı aytıp ótiwimiz kerek, Qaraqalpaq kino kórkem ónerinde de tariyxıy filmleri menen dúnya ekranlarında jetekshi orınlardı ielep turǵan kino sheberleri menen birgelikte filmler túsirilip, tájiriybelerinen sabaq alıw sıyaqlı dástúrler dawam ettirilse, "Ullılar balalıǵı" atı menen qaraqalpaq xalqınıń dańqlı perzentleriniń ómir jolı kino lentalarǵa kóshedi hám balalarımız ushın milliy kontent jaratıladı.

Paydalanilgan ádebiyatlar

1. X.Abulqosimova “Kino san’ati asoslari” Toshkent-2007.
2. M.Aliev “Kino asoslari” Toshkent “Oqituvchi”, 1993
3. Borisov Sergey texnologiya sozdaniya dokumentalnogo filma. M: Aspekt press, 2018. 92 b.
4. H,Muhamedaliev. “Scenariynavislik mahorati”.–Toshkent. “Musiqa”. 2009 y.
5. A. Isohov. «Kinematografiya tarixi». Toshkent, 2019-y. 311-b.
6. Madiyorov, Baxtiyor Smetovich. "QORAQALPOQ FILMLARIDA XARAKTER YARATISH XUSUSIYATLARI." *Oriental Art and Culture* 6.4 (2025): 246-250.
7. Tajadinova, Guljakhan Nizamatdinovna. "THE REALITY OF THE TIME IN KARAKALPAK FILMS." *Oriental Art and Culture* 6.4 (2025): 281-284.

REZYUME. Maqolada qoraqalpoq zamonaviy kino san’atida tarixiy filmlarning rivojlanishi va kelajakda qilinishi kerak bo‘lgan masalalar haqida fikr yuritiladi. Qoraqalpoq kino san’atida muhim masalalardan biri - buyuklarning bolalik hayoti asosida bolalar uchun tarixiy filmlar yaratishdagi dolzarb masalalarga taklif va yechimlar ko‘rsatib beriladi.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается развитие исторических фильмов в современном каракалпакском киноискусстве и вопросы, которые необходимо решить в будущем. Один из важных вопросов в каракалпакском киноискусстве - это предложения и решения актуальных проблем создания исторических фильмов для детей на основе детской жизни великих людей.

SUMMARY. The article discusses the development of historical films in contemporary Karakalpak cinema and issues that need to be addressed in the future. One of the important issues in Karakalpak cinema is the creation of historical films for children based on the lives of great people.

MADANIY-OMMAVIY TADBIRLARDA OVOZ REJISSYORINING KASBIY KOMPETENSIYALARI

Tilepov Quatbay Nukusbaevich – *o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat institutı Nukis filialı

Tayanch so‘zlar: madaniy tadbir, ovoz rejissyori, akustika, fonogramma, jonli ijro, sahna texnologiyasi, ovoz muhandisligi.

Ключевые слова: культурное мероприятие, звукорежиссер, акустика, фонограмма, живое исполнение, сценическая техника, звукорежиссура.

Key words: cultural event, sound engineer, acoustics, phonogram, live performance, stage technique, sound engineer.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda madaniy tadbirlar jamiyat ma’naviy hayotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Har qanday madaniy tadbir - u konsert, teatr tomoshasi yoki ommaviy bayram bo‘ladimi professional texnik ta’minotsiz o‘z maqsadiga to‘liq erisha olmaydi. Shu jihatdan ovoz rejissyori madaniy tadbirlarni tashkillashtirishda markaziy texnik-ijodiy shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. Ovoz rejissyori nafaqat apparatura bilan ishlovchi texnik mutaxassis, balki badiiy jarayonning faol ishtirokchisi hisoblanadi. U sahnadagi ijroning mazmuni, tomoshabinning qabul qilish darajasi va umumiy estetik ta’sir uchun bevosita javobgar shaxsdir [1]. Quyida ovoz rejissyorining madaniy-ommaviy tadbirlarda kasbiy vazifarini bir nechta misollar tariqasida ko’rib chiqamiz.

Ovoz rejissyorining tushunchasi va kasbiy maqomi

Ovoz rejissyori - bu ovoz signallarini yozish, qayta ishlash, kuchaytirish va real vaqt rejimida boshqarish orqali sahna yoki maydondagi tovush muhitini shakllantiruvchi mutaxassisdir. Ilmiy adabiyotlarda u “ovoz muhandisi” yoki “audio rejissyor” tushunchalari bilan ham izohlanadi [2]. Madaniy tadbirlarda ovoz rejissyorining maqomi quyidagi jihatlar bilan belgilanadi:

- texnik jarayonlarni to‘liq nazorat qilish; ijodiy guruh bilan hamkorlik;
- sahna va zal akustikasini hisobga olish;
- tomoshabin uchun sifatli va tushunarli tovush muhitini yaratish. Ovoz rejissyorining vazifalari tadbir turiga qarab farqlansa-da, asosiy funksiyalar quyidagilardan iborat:

1. Ovoz apparaturasini tanlash va sozlash;
2. Mikrofonlash tizimini to‘g‘ri tashkil etish;
3. Jonli ijro va fonogramma o‘rtasidagi muvozanatni saqlash;
4. Shovqin va akustik nuqsonlarni bartaraf etish;
5. Tadbir davomida real vaqt rejimida ovozni boshqarish [3].

1. Madaniy tadbirlarda akustik muhit va ovoz sifati

Akustika — bu tovushning tarqalishi, aks etishi va inson tomonidan qabul qilinishi qonuniyatlarini o‘rganadigan fan sohasi hisoblanadi. Madaniy tadbirlarda zal yoki ochiq maydon akustikasi ovoz sifati va tushunarliligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi [4]. Ovoz rejissyori quyidagi akustik omillarni hisobga olishi zarur:

- reverberatsiya vaqti;
- tovushning so‘nishi;
- aks-sado (echo) hodisasi;
- fon shovqinlar darajasi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tomoshabin madaniy tadbirni baholashda birinchi navbatda tovushning aniqligi va muvozanatiga e’tibor beradi [5]. Ovoz